

РОЛЬ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР У РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ

Бугайчук С. О., Грищук С. М.

Житомирський медичний інститут ЖОР

Ключові слова: реабілітація, якість, медичний персонал, адаптація, бар'єри

Актуальність проблеми: Реабілітація учасників бойових дій (УБД) є складним та багатовимірним процесом, що включає фізичну, психологічну та соціальну підтримку. Учасники бойових дій часто стикаються з травмами різного характеру, посттравматичними стресовими розладами та проблемами адаптації до цивільного життя, що зумовлює необхідність комплексного підходу до реабілітації [4]. Медичні сестри, завдяки безпосередній взаємодії з пацієнтами та координованій роботі з іншими фахівцями, відіграють ключову роль у забезпеченні якості та ефективності цього процесу [5, с.67; 3, с.384].

Водночас існують значні бар'єри, що знижують ефективність реабілітаційної системи: організаційні труднощі, обмежена доступність послуг, недостатня обізнаність пацієнтів про доступні ресурси та недосконала матеріально-технічна база закладів [1, с.19]. Розуміння ролі медичних сестер і проблем, що виникають у процесі реабілітації, є необхідним для розробки більш ефективних програм підтримки та інтеграції УБД у цивільне життя [2, с.45].

Мета дослідження: визначити роль медичних сестер у процесі реабілітації учасників бойових дій та обґрунтувати шляхи підвищення його ефективності.

Матеріали та методи: у роботі застосовано медико-соціологічний метод, статистичний метод, метод системного аналізу та логічного узагальнення.

Результати та їх обговорення: до дослідження долучили 60 учасників бойових дій, серед яких переважають чоловіки (83%) віком 30–39 років (40%), більшість мають стаж служби понад 5 років (63%). Час після демобілізації різний, найчастіше 1–2 роки (27%). Тобто, вибірка охоплювала переважно досвідчених військових середнього віку, частина з яких вже інтегрується у цивільне життя.

Серед респондентів 60% уже проходили курси реабілітації, найпоширеніші види – медична (50%) та психологічна (40%). Місця проведення реабілітації: спеціалізовані центри (33%), військові заклади (23%), онлайн/громадські програми (10%). Тривалість курсів здебільшого 1–3 місяці (33%), 27% УБД проходять реабілітацію на момент проведення опитування.

З проблемами під час реабілітації стикалися 40% респондентів, вони стосувалися найчастіше організаційного характеру, територіальної доступності та недостатньої інформації. Емоційний стан під час реабілітації був переважно напружений (33%) або мотивований (30%). Середня оцінка задоволеності якістю реабілітаційних послуг – 3,8/5, ефективності – 3,7/5.

Лише 17% опитаних вважають, що держава забезпечує достатню підтримку під час реабілітації УБД, 40% – недостатню, 33% – частково, ще 10% не змогли оцінити. Це свідчить про потреби у вдосконаленні системи реабілітації, підвищенні її доступності та якості.

Учасники дослідження визначили кілька ключових напрямів покращення системи реабілітації для УБД:

- збільшення кількості спеціалізованих центрів – 50% опитаних;
- покращення матеріально-технічного забезпечення закладів – 60%;
- підвищення доступності послуг (територіально, фінансово) – 53%;
- залучення кваліфікованих психологів та психотерапевтів – 40%;
- покращення інформування учасників про доступні послуги – 47%;
- підвищення ролі медичних сестер у реабілітації – 33%.

Отже, респонденти акцентують увагу на необхідності розширення інфраструктури, покращенні матеріальної бази та доступності послуг, підвищенні обізнаності та ролі медичного персоналу.

У цьому контексті важливе значення має роль медичних сестер у реабілітаційному процесі, адже вони є ключовими у комплексній реабілітації, особливо у психологічній підтримці та адаптації УБД. Серед опитаних 70% оцінюють їхній вплив як високий або дуже високий; 83% довіряють медичним сестрам під час реабілітації; їхня роль оцінюється як ключова або важлива у 83% випадків.

Пріоритетними функціями медичної сестри у напрямку реабілітації є проведення процедур, психологічна підтримка, допомога в адаптації, навчання навичкам самообслуговування.

Основними пропозиціями учасників опитування, які стосуються для покращення роботи медичних сестер у процесі реабілітації, є: створення безпечного середовища та індивідуальна увага до кожного УБД; підвищення професійного рівня; співпраця з психологами та інформування учасників про доступні ресурси; забезпечення доступності центрів та сучасної матеріальної бази.

Це доводить, що УБД потребують організованої, доступної та комплексної системи реабілітації, де медична сестра виступає ключовим посередником між пацієнтом та іншими учасниками реабілітаційного процесу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, медичні сестри є ключовим елементом ефективної реабілітації УБД, забезпечуючи як фізичну, так і психологічну підтримку. Основні проблеми процесу реабілітації пов'язані з організаційними бар'єрами, недостатньою інформованістю учасників та обмеженнями у доступності послуг. Для підвищення ефективності реабілітації необхідно комплексно модернізувати систему, а саме розширювати інфраструктуру, покращувати матеріально-технічну базу, забезпечувати індивідуальний підхід та посилювати роль медичних сестер.

У перспективі дослідження планується визначити роль медичної сестри в міждисциплінарній команді, яка забезпечує реабілітацію УБД.

Література

1. Бриндіков Ю.Л. Зарубіжний досвід реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій. Педагогічні науки: збірник наукових праць. Херсонський державний університет. Херсон, Вип. LXXVIII (78). Том 2. 2017 р. с. 19.
2. Крук І.М., Григус І.М. Фізична терапія військовослужбовців з наслідками вогнепальних поранень. *Rehabilitation and Recreation*. № 12. 2022 р. С. 45.
3. Мась Н.М. Особливості психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції. Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: монографія. 2017 р. С.384.
4. Радчук Т. В., Грищук С. М. Медична реабілітація під час війни: міжнародний досвід та перспективи його впровадження в Україні. *Роль та місце лікарняних кас на етапі трансформації системи охорони здоров'я України : наук.-практ. конф. з міжнар. участю (до 25-річчя утворення благодійної організації „Лікарняна каса Житомирської області“)*, 24 лип. 2025 р., Київ ; Житомир, 2025. С. 58–61.
5. Сафін О.Д., Коляда Н.М. Соціально-психологічна реабілітація вразливих категорій громадян від наслідків війни: колективна монографія за загальною ред. О. О. Кравченко, МОН України, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.-ФОП Ямчинський О.В., 2022 р. С. 67.